

MARIE KARLSSON-TUULA

Domstolarnas befrielse från konkursärenden en utopi eller verklighet?

Marie Karlsson-Tuula

Juris doktor, Professor i civilrätt vid Karlstads universitet. Forskare inom insolvensrätt och central förmögenhetsrätt och är författare till ett flertal verk på området.

Initiativtagare till bildandet av Akademein för Insolvensrätt vid Karlstads universitet.

Ansvarig för flera högre kurser i juridik på Handelshögskolan vid Karlstads universitet.

Har arbetat och arbetar som adjungerad ledamot i Hovrätten för Västra Sverige. Har även arbetat som polischef under flera år och varit extra åklagare.

1 BAKGRUND OCH FÖRSLAG

Det pågår för närvarande en statlig utredning om en mer rationell konkurshandtering. Tanken är att man ska renodla domstolarnas funktion åt en mer dömande verksamhet. Något som inte alls är en ny företeelse utan har varit ett led i domstolsverkets strategier under lång tid. Till grund för utredningen ligger en rapport som Domstolsverket och Tillsynsmyndigheten i konkurs, kronofogden, lämnade 2013. Det är oklart hur och när utredningen kommer eller ska redovisas. Vissa särskilt utvalda aktörer på marknaden såsom Rekon och Ackordscentralen har fått yttra sig över vissa frågor.

I rapporten som ligger till grund för utredningen har det föreslagits att vissa av domstolens arbetsuppgifter ska överföras från domstolarna till respektive tillsynsmyndighet för handläggning där. Det framhålls dock att tingsrätten även fortsättningsvis ska fatta beslut om konkurs och förordna om att konkursförvaltare utses. Konkursdomstolen ska också fortsättningsvis hantera tvistiga fordringar. När tingsrätten har kungjort beslutet om konkurs ska ärendet avslutas. Det fortsatta ansvaret flyttas sedan från tingsrätten till kronofogdemyndigheten. Det får till följd att kronofogden kommer att ansvara för akt-hållning och arkivering samt hanteringen av inbetalning och redovisning av avgifter och utbetalning av ersättning när staten ska stå för kostnader i konkursen.

Det obligatoriska edgångssammanträdet inför domstol avskaffas. Edgångsplikten ersätts av en skyldighet för gäldenären att på heder och samvete skriftligen underteckna och bekräfta konkursbouppteckningens riktighet, inför konkursförvaltaren. Om gäldenären eller annan vägrar att avlägga ed ska bouppteckningsed

på begäran av förvaltaren, avläggas inför tingsrätten. Utöver förvaltaren ska även en borgenär och tillsynsmyndigheten kunna framställa en sådan begäran. Om edgång ska avläggas i tingsrätten ska ett nytt ärende läggas upp som sedan avskrivs när eden är avlagd. Alla frågor om begränsning av uppgiftslämnarens rörelsefrihet såsom anmälningsplikt, reseförbud, hämtning och häktning prövas fortfarande av tingsrätten.

Huvuddelen av bevaknings- och anmärkningsförfarandet kommer att hanteras av konkursförvaltaren istället för i tingsrätten. Förvaltaren ska således, efter hörande av tillsynsmyndigheten, fatta beslut om att bevaknings- och anmärkningsförfarande ska äga rum. Förvaltarens beslut ska inte kunna överklagas. Kungörelser och underrättelser i samband med bevakning och anmärkningar ska hanteras av kronofogden. Tvister i anledning av gjorda bevakningar och anmärkningar ska avgöras slutligt av tingsrätten vid ett förlikningssammanträde. Förvaltaren bör, innan fråga om förlikningssammanträde väcks vid tingsrätten, verka för att en borgenär justerar eller efterger en uppenbart felaktig bevakning. Beslut rörande entledigande av förvaltare och förordnande av ny förvaltare liksom medförvaltare ska fattas av tingsrätten.

Vid avslut i konkurs ska tillsynsmyndigheten vara behörig att fatta beslut i de konkurser i vilka myndigheten inte har någon erinran mot arvodesyrkandet. Det samma ska gälla förskott på arvode. I de fall tillsynsmyndigheten på någon grund ämnar föreslå en nedsättning av arvodet ska arvodesframställningen tillsammans med ett yttrande överlämnas till tingsrätten som beslutar om arvodet.

Avskrivningskonkurserna avslutas genom tillsynsmyndighetens avskrivningsbeslut och i utdelningskonkurserna uttalar sig tillsynsmyndigheten över slutredovisningen och fastställer utdelningsförslaget. Syftet med de förslagen är att man ska uppnå bibehållen rättssäkerhet, en snabbare hantering, ett mer enhetligt arbetssätt och minskade totalkostnader.

2 KONSEKVENSER AV FÖRSLAGET

Vad får då detta, kraftigt utökade ansvar för tillsynsmyndigheten, för konsekvenser? Tanken med dagens system är att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över bland annat att konkursförvaltarna följer konkurslagens bestämmelser. En tillsynsmyndighet ska vara helt fränkopplad från någon direkt eller indirekt inblandning i den verksamhet som ska granskas och granskningen ska ske på ett opartiskt och objektivt sätt. En tillsynsmyndighet ska, enligt min mening, vara helt fristående för att kunna utöva tillsyn på ett rättssäkert och trovärdigt sätt.

Det faktum att det föreslås att tillsynsmyndigheten ska få ett kraftigt utökat ansvarsområde är unikt. I vart fall om man jämför med det förändringsarbete som pågår inom andra myndigheter. Dessa myndigheters utvecklingsarbete går ut på att centralisera och renodla och förtydliga. En bärande förutsättning för ett välfungerande konkursinstitut är att institutet framförallt har borgenärernas förtroende såväl nationellt som internationellt. På flera rättsområden har det saknats

ett internationellt förtroende. Ett exempel var handel med finansiella värdepapper och valutor. England var ett av de länder som inte ville handla med Sveriges finansiella instrument eftersom vi i Sverige inte kunde klargöra vad som gällde för det fall en av parterna i ett nettningavtal inledde företagsrekonstruktion eller försattes konkurs. Dessa oklarheter medförde att ny lagstiftning infördes i 5 kap. lagen om handel med finansiella instrument.

Internationellt sett är domstols inblandning i företagsrekonstruktioner och konkurser ett centralt inslag för rättssäkerheten. Ett sådant exempel utgör bland annat den federala konkursdomstolen i USA som är en specialdomstol. Men även i närliggande länder inom EU har domstolen en viktig roll vid företagsrekonstruktion och konkurser. I Finland, för att ta ett exempel, har domstolen att särskilt pröva om de ekonomiska förutsättningarna föreligger för att företaget ska kunna återfå lönsamheten.

Det faktum att det föreslås att domstolens roll ska minska är, enligt min mening, ett sätt att undergräva rättssäkerheten och det finns en risk för att förtroendet för konkursinstitutet på sikt kommer att minska. Dessutom är det av största vikt att behålla den treparts-konstellation som i dag garanterar rättssäkerheten, dvs. domstol, konkursförvaltare och tillsynsmyndighet. Eftersom vissa arbetsuppgifter läggs på förvaltaren istället för domstol måste det få till följd att konkursförvaltarna troligen behöver omorganisera sin verksamhet. Kostnadsbesparingarna kan i sammanhanget upplevas som ett nollsummespel.

Aktörerna på området måste agera kraftfullt och bestämt. Det går inte att Sverige lever sitt eget liv när det gäller hanteringen av företagsrekonstruktioner och konkurser. Jag hyser en stor förhoppning om att EU inför ett krav på domstolar som har domare med särskild kompetens för att handlägga dessa frågor. Det är min innerliga förhoppning att det sker en harmonisering på insolvensområdet. Det skulle kunna förhindra att ett förslag som detta skulle få genomslagskraft.